Bu Sayıda: Siyasal İslam, İktidar ve Hegemonya

Siyasal İslam'ın, Ortadoğu başta olmak üzere dünyanın birçok bölgesinde, farklı görünümlerde varlığını ve hegemonyasını koruyan bir olgu olarak kalmaya devam etmesi, söz konusu bölgelerde kapitalist üretim ilişkilerinin farklı ideolojik kodlar altında sürdürülmesi, patriarkal yapıların güçlenerek varlığını koruması ve daha da önemlisi bunlara karşı mücadele eden güçlerin giderek artan bir baskı altına alınması gibi olguları beraberinde getiriyor. Bu durum siyasal İslam'ın hegemonyasını hangi süreçler sonrasında elde ettiği, hangi kaynaklardan beslendiği, toplumsal tabanını nasıl genişlettiği ve siyasal İslam ile hangi araçlarla mücadele edilmesi gerektiği gibi soruları yanıtlamayı da zorunlu hale getiriyor. Liberal çevrelerin bu sorulara verdiği yanıtlar, bağlamından, dolayısıyla kapitalist üretim ilişkilerinden koparılmış içi boş bir modernizm eleştirisinden "sınıfların bittiği" tezinden türetilen "kimlik"çi ve "kültürel"ci açıklamalara, siyasal İslam'ın, başta kadınlar olmak üzere ezilenler üzerinde Demokles'in kılıcı gibi sallandırdığı ideolojik, siyasi, toplumsal baskısını ve hegemonik boyutunu gözden kaçırarak ulaşılan "çok kültürlülük" analizlerine kadar geniş bir yelpazeye yayılıyor.

Özelikle İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD öncülüğünde oluşturulan "yeni düzen"de, sosyalist hareketin tasfiye edilerek, sermayenin yayılma dinamiklerinin zemininin hazırlanmasında oynadığı rolü ve antiemperyalizm ile antikapitalizm arasında kurulması gereken güçlü bağı ihmal eden kimileri için siyasal İslam başta Pakistan, Afganistan ve İran olmak üzere kimi coğrafyalarda antiemperyalist bir dinamiği temsil ediyor. İçinde yaşadığımız coğrafya özelinde bakıldığında ise, Türkiye'nin kapitalist gelişme sürecini, kapitalist üretim ilişkilerinin özünü oluşturan sermaye birikim sürecinden ve bu sürecin asli dinamiği olan sınıfsal ilişkilerden hareketle anlamaya çalışmak yerine, yukarıdaki açıklamaların teorik dayanakları ile örtüşen, kerameti kendinden menkul bir merkez-çevre kavramsallaştırması ile açıklamaya çalışan yaklaşımlar, dünün çevresini oluşturduğunu iddia ettikleri siyasal İslam'ın bugünün demokratikleştirici gücü olduğuna inanmamızı salık veriyorlar.

Siyasal İslam'a dönük bu ve benzeri yaklaşımlar bu sayının gerekçesini oluşturuyor. Bir başka ifade ile dergimizin bu sayısı siyasal İslam'ın farklı zaman ve mekânlarda ortaya çıkan görünümlerini eleştirel/Marksist bir değerlendirmeye tabi tutarak, yukarıda ifade edilen sorulara yanıt üretme çabalarına katkı sağlama amacı taşıyor.

Sayımızda ilk olarak uzun yıllardır siyasal İslam, özellikle de Müslüman Kardeşler üzerine çalışan bir akademisyen olan, Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Fulya Atacan ile "Arap Baharı" olarak tanımlanan süreç üzerine gerçekleştirdiğimiz söyleşiye yer veriyoruz. Atacan söyleşide Mısır'ın kapitalist gelişme sürecinden, bu ülkede, başta Müslüman Kardeşler olmak üzere, faaliyet gösteren siyasal İslamcı örgütlere ve nihayetinde Tahrir Meydanı sonrasında yaşanan gelişmelere kadar bir dizi konuya ilişkin önemli tespitlerde bulunuyor. "Arap Baharı" olarak tanımlanan süreçte kapitalist sistemin uluslararası ölçekte yaşadığı dönüşümün ve bu ülkelerin içsel dinamiklerinin karşılıklı rolü, bu ülkelerdeki siyasal İslamcı örgütlerin Türkiye'deki siyasal İslamcı örgütlerden farkı, Tahrir Meydanı'na çıkan kalabalıkların sınıfsal analizi, bu süreçte başta Müslüman Kardeşler olmak üzere, siyasal İslamcı örgütlerin yaşaması muhtemel dönüşümler

bunlardan bazıları. Atacan ayrıca, "Arap Baharı" sonrasında kimi çevrelerin AKP hükümetine biçtikleri "Arap dünyasının öncüsü" olma rolüne ilişkin önemli bir tespitte bulunuyor: "…AKP'liler hiç sevinmesin. Türkiye'yi örnek alacaklar ama AKP'yi değil, 12 Eylül'ü…. Milli Güvenlik Kurulu'ndan askerin sistemin sivil niteliğini koruma görevinin tanımlanmasına kadar. 12 Eylül'de bize getirilen, o müthiş otoriter, kontrollü yapıda piyasayı yeniden düzenleme, oradaki problemleri giderme kaygısı var ve Mısır'a dikte edilmeye çalışılan da bu. Ama bu talep içeride çok ciddi bir karşı koyuşla karşılaşıyor."

Söyleşiyi izleyen üç çalışma ise, siyasal İslam'ın Türkiye'deki görünümlerine ve pratiklerine odaklanıyor. Bunların ilki olan ve Cenk Saraçoğlu tarafından kaleme alınan "İslami Muhafazakâr Milliyetçiliğin Millet Tasarımı: AKP Döneminde Kürt Politikası" başlıklı çalışma, AKP'nin Kürt sorununda izlediği politikanın ve geliştirdiği stratejilerin ayırt edici yönünü, söz konusu partinin Türkiye sağının ideolojik haritası içerisindeki yerinden hareketle açıklama amacı güdüyor. Çalışma, AKP'nin Türkiye sağı içerisindeki özgül konumunun, iktidara geldiğinden bu yana taşıyıcılığını yaptığı toplumsal hegemonya projesinin gerekleri ve sınırları tarafından belirlendiği iddiasına yaslanıyor. AKP'nin Kürt sorunu bağlamında uyguladığı politikaların bu hegemonya projesinin temel özelliklerini ve bu projeyle uyumlu ideolojik konumlanışın izlerini taşıdığını vurgulayan Saraçoğlu, AKP'nin Türkiye sağının geleneksel beslenme kanalları olan İslami muhafazakârlık ve milliyetçiliğin temel öğelerini içerisinde barındırdığının; ancak benimsediği milliyetçiliğin, sembolik/söylemsel unsurları üzerinde İslamcı-muhafazakârlığın belirleyiciliğinin, bu partiyi Türkiye'nin ideolojik haritasında belirli bir konuma yerleştirdiğinin altını çiziyor. Saraçoğlu'na göre, AKP'nin bu ideolojik konumlanışı partinin bir yandan kendisinden önceki sağ partilerden farklı olarak Kürt halkını tanımaya dönük işaretleri içinde barındırırken, diğer yandan da "tek devlet, tek millet ve tek bayrak" söylemine yaslanan milliyetçi bir duruşu benimsemesinin de açıklayıcısı olma niteliği taşıyor. Saraçoğlu'nun iddiası, bu durumun, partinin kısa vadeli siyasi hesaplarından doğan bir sapma veya çelişki olmaktan ziyade, onun ideolojik konumlanışının ve ülke çapında tesis etmeye çalıştığı hegemonya projesinin uyumlu bir parçası olduğu yönünde.

Ali Ekber Doğan tarafından kaleme alınan ve "1994'ten Bugüne Neoliberal İslamcı Belediyecilikte Süreklilik ve Değişimler" başlığını taşıyan çalışma ise, 1994'ten içinde bulunduğumuz zaman dilimine, Refah Partisi'nden (RP) Adalet ve Kalkınma Partisi'ne (AKP) varan siyasal çizginin kentlerde süren hâkimiyetinin, gündelik yaşamdan, siyasal konum alışlara, kamu politikalarının biçimlenişinden, sosyalizasyon pratiklerine Türkiye toplumunun siyasal ve sosyal yaşamındaki parametreleri değiştiren önemli değişikliklere yol açtığı tespitinden hareket ediyor. Çalışmasında, Türkiye'de yerel yönetimlerin çoğunluğunun, neoliberal İslamcı belediyecilik olarak tanımlanabilecek bir çizgi tarafından yönetildiği tezinden hareket eden Doğan, bu süreçte ortaya çıkan dönüşümleri süreklilik ve kopuş bağlamı içerisinde ele alıyor. Yazar, bir yandan yerel yönetimler üzerinde kurulan bu hâkimiyetin AKP iktidarları üzerinden, 2000'li yıllarda devleti, siyaseti ve sosyal yaşamı yeniden düzenleyen bir "yeni hegemonya projesi"nin önemli başlangıç ve dayanak noktalarından biri olduğunu ileri sürerken, diğer yandan da bu çizginin bir araya getirmeye çalıştığı kentsel toplumsal ittifakı, izlediği kentsel siyasaları, bu siyasaların sermayenin ve emeğin yeniden üretimindeki rolünü, neoliberalizmin İslami referanslı yeni bir muhafazakârlıkla sosyalizasyonu gibi konuları tartışıyor.

Doğan'ın çalışmasını, Nazlı Akpınar ve Sinan Araman tarafından kaleme alınan "Din ve Kapitalizm Sarmalında Milli Görüş Hareketi" başlıklı çalışma izliyor. Dinin, kapitalist sistemin yeniden üretim sürecinin temel ideolojik aygıtlarından birisi olduğu tespitinden hareket eden çalışmada, Türkiye özelinde bakıldığında, Necmettin Erbakan'ın 1970'lerde formüle ettiği "maddi ve manevi kalkınma" kav-

ramları etrafında şekillendirdiği Milli Görüş düşüncesinin referanslarını İslam dininden alan ideolojik ve politik bir akım olduğu ileri sürülüyor. Akpınar ve Araman'a göre, 1980 sonrası süreçte etkisini giderek arttıran siyasal İslam'ın merkezi gücü haline de gelen Milli Görüş Hareketi ve bu hareketin İslami değerleri günümüz toplumuna uyarlayan yaklaşımı, sermaye birikimi sürecine ve yoğunlaşan emek sömürüsüne meşruluk sağlamada önemli bir işlevselliğe sahip olageldi. Bu noktadan hareketle yazarlar, "Anadolu sermayesi", "İslami sermaye", "yeşil sermaye", "Müslüman burjuvazi" benzeri kavramsallaştırmaların ve tanımlamaların kapitalist üretim tarzının kültürel/sembolik yeniden üretimle kesişme noktalarına işaret ettiği ölçüde bir anlam taşıdığını ifade ediyorlar.

İzleyen iki yazı siyasal İslam ve iktidar açısından oldukça önemli bir coğrafya olmanın yanında 2009 yılında patlak veren protestolarla bir dizi tartışmaya da konu olan bir coğrafyaya, İran'a odaklanıyor. Bu yazılardan ilki İran üzerine çalışmaları ile bilinen Westminster Üniversitesi Küreselleşme ve Kalkınma Bölümü öğretim üyesi Farhang Morady'nin dergimiz için kaleme aldığı ve "İran, İslamcılık, Küreselleşme ve Protesto Hareketi" başlığını taşıyan çalışma. Akın Sarı ve Selime Güzelsarı tarafından çevrilen çalışma, İran'da 2009 seçimlerinin hemen ardından patlak veren protesto hareketlerinin İran İslam Cumhuriyeti'nin, homojen bir bütün olmadığını, tersine, toplumsal sınıflar içerisindeki köklerine göre farklı biçimlerde kendisini ortaya koyduğunu gösterdiğini vurguluyor. İslam Cumhuriyeti'nin doğası ve karakterinin, ortaçağ İslamı, fundamentalizm, antikapitalizm ve antiemperyalizm gibi kavramlar etrafında dönen birçok tartışmanın ve ihtilafın konusu olmaya devam ettiği tespitinde bulunan yazar, İran'ın politik ekonomisinin, eski üretim tarzını modern kapitalizme dâhil eden bir yapı olduğunu; bu yapıda ülkenin modern petrol endüstrisinin ve bu endüstrinin devletle ilişkilerinin oldukça önemli rol oynadığının altını çiziyor. Yazarın vurguladığı bir başka nokta ise, 2009 yılında patlak veren protesto hareketinin, İslam cumhuriyetinin egemen çevrelerindeki bölünmelerin yedinci yüzyıl ortaçağ ideolojisini ya da geniş destekli radikal bir rejimi temsil etmekten ziyade İslam cumhuriyetinin, otoriter bir devlet modernizmi olduğunu göstermiş olması.

İran üzerine ikinci yazı ise "İran'da Parçalanma ve İsyan" başlığını taşıyor. İranlı savaş karşıtı aktivist Peyman Jafari tarafından kaleme alınan ve Gaye Yılmaz ile Tolga Tören tarafından çevrilen yazı 12 Haziran 2009'da yapılan başkanlık seçiminin ardından yaşanan gelişmelerin İran'da 1979 devriminden bu yana görülen en büyük siyasi krizin zeminini hazırladığı iddiasında bulunuyor. 2009 seçimleri sonrasında patlak veren protestoların ve dönemin İran hükümetinin bu protestoları bastırmak için aldığı sert önlemlerin İran'ın içindeki ve dışındaki radikal sol gruplar içerisinde hararetli tartışmaların başlamasına yol açtığını belirten çalışma, bu tartışmaların taraflarının ise, protestoları, yönetici sınıflar arası hizip çatışmalarına indirgeyen yaklaşımlar ile "emperyalist bir komplo"ya indirgeyen yaklaşımlar olduğunu belirtiyor. Bu süreçte, radikal solun önemli bir kısmının bir yandan emperyalizme karşı muhalefete devam ederken bir yandan da protesto eylemlerini demokratik, antikapitalist ve antiemperyalist bir yöne evriltmeye çalışan politik güçlere destek ve dayanışma göstermek suretiyle heyecanlı, umutlu ve farklı bir tepki verdiğinin altını çizen Jafari, İran'da 2009 seçimleri sonrasında yaşanan krizin, bir yandan yönetici sınıf içersinde eşi benzeri görülmemiş bir parçalanmanın diğer yandan ise tabandan başlayan muazzam bir kitlesel kalkışmanın ürünü olduğunu iddia ediyor. Çalışma protesto hareketlerinin patlak vermesinde temel rolü oynayan bu iki dinamiği tarihsel bir perspektifle ele alırken sosyalistleri de bu süreçte karşı karşıya bulunduğu tuzaklara karşı da uyarma amacı güdüyor. Jafari'nin çalışmasının önem arz ettiği bir başka nokta da, Türkiye sosyalist hareketinde de zaman zaman açığa çıkan bir eğilimin, antikapitalizmden koparılan bir antiemperyalizmin nelere yol açabileceğini İran bağlamında gösteriyor oluşu.

Sayımızda İran üzerine telif ve çeviri yazıların yanında İran Komünist İşçi Partisi'nin 2002 yılında hayatını kaybeden lideri ve teorisyeni Mansur Hikmet ile yapılan bir söyleşiye de yer veriyoruz. Akın Sarı tarafından çevrilen söyleşi bir yandan modernizme eleştirel yaklaşmak adına siyasal İslam'ın hegemonik boyutunu ihmal ederek, onu sadece bir kimlik meselesine indirgeyen sol liberal yaklaşımlara yanıt niteliği taşırken diğer yanda da İran İslam Devrimi'nin gerçekleşmesinde antikapitalist olmayan bir antiemperyalist söyleme yaslanan sosyalist stratejinin nelere yol açabileceği konusunda önemli deneyimler paylaşıyor. Hikmet'in "İran'da din, son derece acımasız bir yönetimin resmi ideolojisidir. Bu nedenle İran'da yaşayan entelektüel kesim açısından her meselenin İslam bağlamında ve İslami dünya görüşünün bakış açısından analiz edilmesi gerekir ya da en azından egemen İslam ile her türlü fikir arasındaki çatışma belirtilmelidir. İnsan hakları, sivil özgürlükler, siyasal sistem, iktisat politikaları, bilim, kültür, sanat vb. tartışmaların hepsi önemlidir ve bunlar bütün toplumlardaki entelektüel elitin mütemadiyen işaret ettiği ivedi meselelerdir. İran'da bütün bunlara 'İslam' ibaresinin eklenmesi gerekir" sözleri yukarıda vurgulanan ilk yaklaşıma yanıt niteliği taşıyor. Hikmet'in İslam devrimi öncesinde başta TUDEH olmak üzere İran entelektüel çevrelerinin, dinin monarşiye ve ABD emperyalizme karşı bir araç olarak kullanılabileceği gibi bir yanılsamaya düştüğü ve bunun da İran'da aydınlanmanın yok oluşuna yol açtığı yönündeki iması ise antikapitalist olmayan bir antiemperyalist söyleme yanıt niteliğinde.

Sayımızda Pakistan başta olmak üzere çeşitli bölgelerde siyasal İslam'ın hegemonyasına karşı geliştirilebilecek sosyalist stratejiler üzerine bir polemik de yer alıyor. Monthly Review dergisinin web sayfasında yayımlanan polemiğin tarafları Pakistanlı yazar Tariq Amin-Khan ve bağımlılık kuramının önemli isimlerinden Samir Amin.

Ryerson Üniversitesi Siyaset ve Kamu Yönetimi Bölümü öğretim üyesi olan Khan'ın, "Siyasal İslam ve Tarihsel Maddecilik – Bir Değiş Tokuş" başlığını taşıyan ve Yasemin Özgün tarafından çevrilen yazısı, başta Amin olmak üzere, sosyalist solun önemlice bir kısmının siyasal İslam'ı gerici olduğu iddiasıyla dışladığı ve böylece Avrupamerkezci bir pozisyona düştüğü; siyasal İslam'ın emperyalizmin güdümünde bir hareket olarak değerlendirilemeyeceği, tersine başta Pakistan ve Afganistan olmak üzere bir çok coğrafyada siyasal İslam'ın antiemperyalist özellikler taşıdığı, bu açıdan sosyalistlerin siyasal İslam'la ilişkilenme meselesini yeniden düşünmeleri gerektiği argümanlarına yaslanıyor.

Khan'ın, alternatif bir tarihsel materyalist bakış açısı getirmeyi iddia etse de, bir çok liberal ve postmodern yorumcunun düştüğü bir hataya düştüğünü belirtmek gerekiyor: Modernizmi kapitalist üretim ilişkilerinden koparark kendinden menkul bir olgu olarak ele almak, siyasal İslam'ın hegemonik boyutunu ve başta kadınlar olmak üzere toplumun ezilen kesimleri üzerinde yarattığı baskıyı hafife almak ve sadece antiemperyalist olma boyutunu ön plana çıkararak, antikapitalist olmayan bir antiemperyalizmin ortaya çıkarabileceği sorunlu yanları görmezden gelmek. Bu noktada, konu üzerine çalışmalarıyla tanınan Asef Bayat'ın "İslamcılıkların imparatorluğa karşı bir direniş hareketi olup olmadıklarının, emperyalizm karşıtı ya da faşist olup olmadığı sorularının hayati sorular olmadığını düşünüyorum. Bence burada asıl sorulması gereken, Müslümanlar açısından İslamcı emperyalizm karşıtlığının neye yol açtığı olmalı (2008: 53)" biçimindeki ifadelerinin ve Gilbert Achcar'ın (2008: 77) İslamcı köktendinciliğin canlanması ile birlikte İslam'ın ideolojik, toplumsal ve siyasi hakimiyetinin çarpıcı bir biçimde güçlendiği yönündeki uyarısının oldukça anlamlı olduğunu belirtmek gerekiyor.

Amin de Bayat ve Achcar'ın perspektifine yakın bir noktadan hareket ediyor. Amin, Ecehan Balta tarafından çevrilen ve "Tarıq Amin-Khan'a Yanıt" başlığını taşıyan yazısında, siyasal İslam'ı modern bir olgu olarak ele almanın yeterli olamayacağını, aslolanın kapitalist modernitenin eleştirisi bağlamın-

da hangisinin toplumu daha ileriye taşıyarak sosyalist modernitenin inşasına katkıda bulunacağının tespit edilmesi olduğunu belirtiyor. Sadece siyasal İslam'ı ya da siyasal İslamları değil, dinin siyasallaşmış her biçimini, siyasal Hinduizm'i, siyasal Budizm'i, Kuzey Amerika'daki Hıristiyan köktenciliğini, yeni tarikatları ve benzerlerini de kendisini geçmişle ilişkilendiren ve belirli koşullar altında yoksulları harekete geçiren bir illüzyonun parçası olarak değerlendiren Amin, söz konusu hareketlerin başarılarını ise, günümüz dünyasında da olduğu gibi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tarihsel bir fırsat yakalamış sosyalist solun sermayenin saldırısına yanıt verememesine bağlıyor. "Kültürelciliğin" her türünü reddetmek gerektiği argümanından hareket eden Amin, sözde "demokratik siyasal liberalizmin", Müslüman ülkelerde demokrasinin kendisini İslam'ın güçlü toplumsal görünürlüğünü veri alarak adapte etmesi gerektiği tezine net olarak karşı çıkar ve ilerici sol olarak tanımladığı solun ideolojik savaştan vazgeçemeyeceğini vurgularken, ideolojik mücadelenin tek başına yeterli olamayacağını şu sözlerle ifade ediyor: "Bu mücadele gerekli, ancak yeterli değildir. Büyük savaş, ilerici solun alâmetifarikası olan alanda, işçilerin ücret, yaşam koşulları, sendika ve grev hakları, köylülerin toprağa erişim hakkı, kadınların hakları için radikal reformlar ve vatandaşların eğitime, konuta ve sağlığa ulaşma hakkının savunulması alanında gerçekleşecek." Amin yukarıda vurgulanan perspektiften hareketle var olan rejimler ve İslamcı hareketlerin bu toplumsal mücadelelerin açık olarak karşısında yer aldığını vurguluyor.

Sayımızda, Theodor W. Adorno'nun (2004:11), düşünce sistemini "yoktan yaratmak değil, var olandan kucak dolusu armağan vermek" biçiminde tanımladığı, Nazi Almanyası döneminde hayatına son veren ünlü felsefeci Walter Benjamin'in "Din Olarak Kapitalizm" başlıklı pasajı ve Marksist düşünür Michael Löwy'nin bu pasajı değerlendiren "Din Olarak Kapitalizm: Walter Benjamin ve Max Weber" başlıklı çalışması da yer alıyor. Her iki çalışma da dergimiz için Akın Sarı tarafından çevrildi.

Benjamin'in, önemli çalışması Pasajlar'dan önce, 1921 yılında yayımlanan bu pasajı, kapitalizmin, içinde her şeyin tapınma ilişkisi içinde anlam kazanması, bu tapınmanın sonsuz bir zaman dilimine yayılmış olması, evrenselleştirilmiş bir suç üretim mekanizması haline gelerek zorla bilince kazınması ve nihayetinde tanrısını örtbas eden bir niteliğe sahip olması gibi özellikleri nedeniyle bir din olarak tanımlanabileceği fikrini işliyor. Löwy, Benjamin'in "yoğun, paradoksal, bazen anlaşılması zor..." olarak tanımladığı bu pasajını, kesinliklerden çok hipotezlere dayalı bir yorumlama girişiminin öğesi olarak tanımlıyor. Benjamin'in fragmanının Max Weber'in Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu çalışmasından açıkça esinlendiğini belirten Löwy, Benjamin'in iddiasının, Weber'in ötesine geçerek, Weber'in "değer-bağımsız" analizinin yerine şiddetli bir anti-kapitalist saldırıyı koyduğunu belirtiyor. Löwy'nin Benjamin'in dergimizde yer alan pasajına ilişkin bir diğer saptaması ise yukarıda da belirtildiği üzere 1921 tarihinde kaleme alınmış olan bu pasajın, Benjamin'in, çalışmalarına 1927'de başladığı, 1930'lar boyunca üzerinde çalıştığı ve 1940 yılında İspanya-Fransa sınırında Nazilerin eline geçebileceği kaygısıyla hayatına son vermesi nedeniyle yayımlama şansını tamamen yitirdiği Pasajlar ile bir süreklilik taşıdığıdır.

Hemen her sayımızda olduğu gibi bu sayıda da dosya dışı yazılara yer veriyoruz. Gökçer Özgür ve Hüseyin Özel tarafından kaleme alınan ve "Marx'ın Para Teorisi: 'Hayali' ve 'Gerçek' Sermaye Farkı" başlığını taşıyan çalışma, Marksist yazın içerisinde yoğun olarak tartışılan bir konuyu ele alıyor. Temel amacı, Marx'ın yazılarında, sermayenin bileşenleri arasında bir rekabetten çok işbölümü olduğu argümanını savunmak olan çalışma, her türlü finansal işlemin dâhil olduğu faiz getiren sermaye ile sanayi sermayesinin birbirini tamamlayan bir işleyiş biçimine sahip olduğunu vurguluyor. Yazarlar bu durumun Marksist yaklaşımlar açısından iki önemli teorik problemi ortaya çıkardığını iddia edi-

yor. Yazarlara göre bu sorunların ilki, henüz üretilmeyen bir değerin bugünden kullanımının ele alınması yönündeki gereksinimden kaynaklı, Marksist değer teorisinin temel tezi olan değerlerin fiyatlara eşitlenme eğilimi bakımından ortaya çıkan sorun iken, ikincisi ise paranın analize sokulması belirsizlik yaratacağı için, beklentiler, spekülatif hareketler gibi olgular sonucu ortaya çıkabilecek finansal kırılganlık riskinin daha da artacak olması. Özgür ve Özel'in çalışması bu iki sorunu dikkate alabilecek Marksist bir yaklaşımın nasıl geliştirilebileceği konusunu tartışmaya açma amacı güdüyor.

Kaynaklar:

Achcar, G. (2008) "Günümüzde Din ve Siyaset: Marksist Bir Bakış", Panitch, L. ve Colin Leys (haz.), Küresel Parlama Noktaları: Emperyalizm ve Neoliberalizme Karşı Tepkiler içinde, Çev. Tuncel Öncel, İstanbul: Yordam, 67-86.

Adorno, T. W. (2004) Walter Benjamin Üzerine, çev. Dilman Muradoğlu, İstanbul: YKY.

Bayat, A. (2008) "İslamcılık ve İmparatorluk: İslamcı Emperyalizm Karşıtlığının Aykırı Doğası", Panitch, L. ve Colin Leys (haz.), Küresel Parlama Noktaları: Emperyalizm ve Neoliberalizme Karşı Tepkiler içinde, Çev. Tuncel Öncel, İstanbul: Yordam, 51-67.

Düzeltme:

25. sayımızda yayınlanan "Bir Politik Hareket Olarak Ekososyalizmin Ayırdediciliği ve Birleştiriciliği" başlıklı makalede, s.15'te yer alması gereken *"Ekososyalist Manifesto,* Adorno ve Horkheimer'ın *Aydınlanmanın Diyalektiği*'nde (1995, 1996) ilk eleştirilerini sunduğu burjuva rasyonalizmini eleştirir." cümlesi, " *Ekososyalist Manifesto,* Adorno ve Horkheimer'ın *Aydınlanmanın Diyalektiği*'nde (1995, 1996) burjuva rasyonalizmini eleştirirler." şeklinde yer almış olup, düzeltir, özür dileriz.

25. sayımızda Evren Kocabıçak'ın "Kimlik Politikaları ve Sol" başlıklı yazısının ilk sayfasındaki yazar tanıtım dipnotunda sehven Kocabıçak'ın Gazi Üniversitesi'nde Doçent olduğu yazılmıştır. Mimar olan yazarımızdan ve okurlarımızdan özür dileriz.